

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΥΠΟΥ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗ ΘΕΣΗ ΚΙΣΟΝΕΡΓΑ-ΣΚΑΛΙΑ, 2018

Το Τμήμα Αρχαιοτήτων, Υπουργείο Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων, ανακοινώνει την ολοκλήρωση της ανασκαφικής έρευνας του 2018 στη θέση Κισόνεργα-Σκαλία, στην Επαρχία Πάφου, υπό τη διεύθυνση της Δρος. Liny Crewe, διευθύντριας του Αμερικανικού Ινστιτούτου Αρχαιολογικών Ερευνών στη Λευκωσία (CAARI). Η αρχαιολογική αυτή θέση διατηρεί κατάλοιπα από ένα χρονολογικά ευρύ φάσμα της Εποχής του Χαλκού αλλά και ενδείξεις για κατοίκηση κατά τη Χαλκολιθική περίοδο, ξεκινώντας πριν από το 2,500 π.Χ. Η θέση φαίνεται να συνδέεται με τον γειτονικό οικισμό Κισόνεργα-Μοσφίλια της Νεολιθικής περιόδου-Φάση Φιλιάς. Ο οικισμός στη θέση Κισόνεργα-Σκαλία εγκαταλείφθηκε γύρω στο 1600 π.Χ., περίοδος μετάβασης προς την Ύστερη Εποχή του Χαλκού.

Κατά την τελική φάση κατοίκησης του οικισμού ανεγέρθηκε ένα κτιριακό σύμπλεγμα που περιλάμβανε στεγασμένους χώρους αλλά και μεγάλους ανοικτούς χώρους. Ο χώρος αυτός δεν διατηρεί ενδείξεις ότι ήταν οικιστικός αφού οι δραστηριότητες που σημειώνονται φαίνεται να ήταν βιοτεχνικού χαρακτήρα, όπως μεγάλες εστίες και το δημοσιευμένο καμίνι που φαίνεται να σχετίζεται με την παραγωγή μύρας. Κατά την ανασκαφική περίοδο του 2018 συνεχίστηκε η αποκάλυψη του αρχικού δαπέδου που ανήκε στην πρώτη φάση ανοικοδόμησης. Το δάπεδο, όπως φάνηκε και σε άλλες ανασκαφικές περιόδους, αποτελείται από καλά πατημένο πηλό με προσμίξεις ασβέστη. Τα περισσότερα στοιχεία και κατασκευές συνδέονται με την πρώτη φάση ανοικοδόμησης ενώ, κατά τη δεύτερη φάση, κάποια από τα δάπεδα επικαλύφθηκαν με άλλα. Φαίνεται ότι ο οικισμός άρχισε να παρακμάζει, με τις διάφορες δραστηριότητες να μειώνονται σιγά-σιγά και τελικά να εγκαταλείπεται. Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται από την ανεύρεση αριθμού επιδιορθωμένων αγγείων στα τελευταία δάπεδα, γεγονός που υποδηλώνει ότι κατά τα τελευταία χρόνια ζωής του οικισμού δεν υπήρχαν εκεί αγγειοπλάστες.

Στις βόρειες περιοχές δύο παράλληλοι μεταξύ τους τοίχοι σχηματίζουν έναν μακρόστενο χώρο. Στις εσωτερικές επιφάνειες των τοίχων εδώ διερευνήθηκε το πεσμένο οικοδομικό υλικό και φάνηκε ότι ο χώρος αυτός ίσως να ήταν στεγασμένος. Με την κατάρρευση της οροφής, οι δύο τοίχοι έγυραν προς τα μέσα. Το υλικό της κατάρρευσης αυτής διερευνήθηκε περαιτέρω το 2018 και αποκαλύφθηκε ένας ακόμη χώρος εργασίας στον οποίο βρέθηκαν μεγάλα λίθινα τριβεία και μια λίθινη πλατφόρμα πιθανόν για τη στήριξη πασσάλου ή αγγείου. Η **Εικόνα 1** δείχνει την περιοχή αυτή στο κέντρο κάτω αριστερά. Στον ίδιο χώρο βρέθηκε επίσης ένα μεγάλο Ερυθροστιλβωτό κύπελλο με προχοή, το οποίο είχε επί τόπου θρυμματιστεί σκόπιμα. Τμήμα της βάσης του απομακρύνθηκε (**Εικόνα 2**) και πιθανόν το αγγείο να χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή και την αποστράγγιση υλικού το οποίο τύγγανε επεξεργασίας μέσα στα τριβεία.

Οι ανασκαφές επεκτάθηκαν και προς τα νότια για να διαπιστωθεί κατά πόσο υπήρχε κάποιος εσωτερικός χώρος στα δυτικά της εσωτερικής αυλής, η οποία είχε παλαιότερα συνδεθεί με την παραγωγή μύρας. Ο οριοθετημένος χώρος στο B2 σχηματίζει μια περιοχή με παραλληλόγραμμη κάτοψη και διαθέτει πάγκους κατασκευασμένους από μικρές πέτρες στη βάση και πλίνθους με πηλό (με προσμίξεις ασβέστη) στο άνω τους τμήμα. Στα νότια του χώρου αυτού οι έρευνες έδειξαν ότι, το καμίνι που συνδέεται με την παραγωγή μύρας, βρίσκεται στο κέντρο μιας εσωτερικής αυλής σε σχήμα L.

Στα βόρεια του τεμαχίου, η γεωργική δραστηριότητα που διεξαγόταν κατά τη δεκαετία του 1970 κατέστρεψε ολοκληρωτικά τα κατάλοιπα της Εποχής του Χαλκού. Ως εκ τούτου, διατηρήθηκαν τα βαθύτερα στρώματα που ανήκουν στη Χαλκολιθική περίοδο. Συγκεκριμένα, ανασκάφηκαν τέσσερις λακκοειδείς τάφοι οι οποίοι είχαν διανοιχθεί μέσα σε οικιστικό στρώμα το οποίο είχε τεθεί σε αχρηστία. Η ανακάλυψη αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική αφού μας δίνει

νέα στοιχεία σε σχέση με τις ταφικές πρακτικές της Χαλκολιθικής περιόδου. Ενώ οι έρευνες στη γειτονική θέση Κισόνεργα-Μοσφίλια αποκάλυψαν ταφές μόνο εντός του οικισμού, οι φετινές έρευνες στα Σκαλιά αποκάλυψαν μια περιοχή αποκλειστικά αφιερωμένη σε ταφές. Η φυσική ανθρωπολόγος της ομάδας Δρ. Michelle Gamble έχει διαπιστώσει ότι η ταφή που ανασκάφηκε τελευταία περιείχε τα σκελετικά κατάλοιπα γυναίκας η οποία είχε θαφτεί ξαπλωμένη στη δεξιά της πλευρά. Δεν σημειώθηκαν ταφικά κτερίσματα σε καμία από τις ταφές ενώ όλοι οι σκελετοί φαίνεται να ανήκουν σε γυναίκες και παιδιά.

Η τελική φάση του οικισμού καταλαμβάνει σήμερα έναν χώρο 1200m.² Όλα τα ανεσκαμμένα τμήματα περιλαμβάνουν κατάλοιπα που σχετίζονται με μεγάλης κλίμακας μαγείρεμα/ζέσταμα ή με εργασίες επεξεργασίας, ενώ αναμένεται ότι οι μελλοντικές έρευνες θα εξακριβώσουν τον χαρακτήρα και τη χρήση των μεγάλων ανοικτών χώρων. Η θέση Κισόνεργα-Σκαλιά αποτελεί ένα καλό παράδειγμα ενός φαινομένου που σημειώνεται κατά τη μετάβαση από τη Μέση στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού, οπότε οι άνθρωποι άρχισαν να κτίζουν μεγάλου μεγέθους κτίρια και να παράγουν προϊόντα σε μεγαλύτερη κλίμακα. Δεδομένου του ότι ο οικισμός εγκαταλείφθηκε νωρίς και τα κατάλοιπα δεν έχουν καταστραφεί ως αποτέλεσμα μεταγενέστερης ανθρώπινης δραστηριότητας, είμαστε σε θέση να μελετήσουμε σε βάθος το φαινόμενο αυτό.

Εικόνα 1: Περιοχή P/B2 σημειώνεται η περιοχή καύσης (πάνω δεξιά) και οι εγκαταστάσεις με τα τριβεία και την πασσαλότρυπα (κάτω αριστερά). Η αρχική θέση του κυπέλλου Ερυθροσιλβωτής IV κεραμικής (KS651) σημειώνεται σε κόκκινο κύκλο.

Εικόνα 2: Κύπελλο με προχρή, Ερυθροσιλβωτής IV κεραμικής (KS651). Το κύπελλο είχε θρυμματιστεί και τμήμα της βάσης του αφαιρέθηκε κατά την Εποχή του Χαλκού. Η λαβή του δεν διατηρείτο όταν το είχαν εναποθέσει στη θέση αυτή.